

RĘKOJEMSTWO (131) *sb n*

rękojemstwo (130), **rękojeństwo** (1) *BielKron.*

Oba o oraz e jasne.

sg *N* rękojemstwo (27). ◇ *G* rękojemstwa (28). ◇ *D* rękojemstwu (3). ◇ *A* rękojemstwo (48). ◇ *I* rękojemstwem (10); -em (3), -(e)m (7). ◇ *L* rękojemstwie (9). ◇ *pl N* rękojemstwa (1). ◇ *D* rękojemstw(a)m (1). ◇ *A* rękojemstwa (4).

Sł stp: rękojemstwo, rękojemstwo, rękojewstwo, rękomstwo, rękowstwo, Cn: rękojemstwo, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVII w.: rękojemstwo.

praw. Poręczenie, udzielenie gwarancji; ślubowanie; fideiussio Mącz, PolAnt, Modrz, JanStat, Cn; sponsio Mącz, PolAnt; vadimonium Mącz, Cn; cautio (fideiussoria) JanStat, JanPrzyw (131) : LibLeg 6/117; s sthara dawnego obiczaiu bilo tho zachowano iz slachta z miast a Dzierzaw krolewskich nigdi do siebie ludzi a kmieci (krolewskich) nieranczili [...] a thak mi thą prozbę poslow mazoweczkich slusna rozumieyącz przy stharadawnemu obiczaiu ie zachowivami rankoiemsthvam thim mieszcza nie dawaiacz. ZapWar 1545 nr 2646, 1507 nr 1989, 1518 nr 2206 [2 r.], 1534 nr 2410, 1548 nr 2668; scriptum seu carta, napisz, vel promissio, ex qua indicitur firma obligatio a fideiussoribus et pignoribus, obrączyne, rąkojemstwo, slyvbovanye BartBydg 25; BielKom C2; Sędziemu przy rękoiemstwie to trzeba wiedzieć/ áby złoczyńcę ná świeżym vczynku poimánego/ który gardło záfluzzył/ ná rękoymie niedawał. GroicPorz c4v; A ci iegli sye rękoiemstwą záprzą/ mogą przyłyęgą sniego wynidź/ gdzieby ná nie dowodu niebyło. GroicPorz r2v, ov, r2, r2v [2 r.], r3v [5 r.], r4 [2 r.] (16); Druga/ gdyby kto zá ich oycá ręczył/ o kthore rękoiemstwo oni rękoymie byliby iefzcze zá ich oycá pozwáni/ tedy dzyeci winny onę rękoymią wyprávowác. UstPraw H3, B4, F, F4v [4 r.]; Sponsio, Przirzeczenie/ rękojemstwo/ zapis pod pewnym zakładem. Mącz 410a, 126a, 476a; RejAp 157v; Złościwy gwałtownik roskazánia Pánłkiego wpádnie w rękoiemstwą/ á który się w odprávowanie cudzych śpraw wdawa/ vmota się w zwády. BudBib Eccli 29/24[26], Eccli 29/20[22], 22[24]; Criminales w Ciuiles rękoiemstwo nie odmięnia. SarnStat 496; A iegli nie będzie mógł innych świádków miánowác y mieć/ okróm tych którym zádao zákłęcie: chcemy/ áby ten ná którego próbę íą zákłęci/ flufznym obyczáiem/ to ieft/ z doftátecznym rękoiemstwem/ álbo zá przyśięgą z vczciwością był szukan SarnStat 578; Ale gdyż ten pożyczájący profto nie biorąc żadného rękoiemstwą w wietłzýy summie pieneznéy zakład wziął: tedy ná zakładzie przestác ma/ á niema téy fzkody íwéy nikomu przyczytác iedno łobie/ iz ták máły zakład zgoła wziął. SarnStat 692, 548, 742, 1152, 1160, 1168 (12); [UrsinGramm 192].

rękojemstwo około czego (1): Káždy z poddánych náłzych áby żaden z cudzoziemcem niegrał ná wiárę/ iedno zá gotowe pieniądze/ choćby też około tákich długow było rękoiemstwo UstPraw B3v.

rękojemstwo ku czemu (2): (nagł) Rękoiemstwo ku przyłyędze zá zmárłego dlužniká. (–) Rękoymia który zá dlužniká ręczył ku oddánium przyłyęgi/ á on dlužnik nie oddawłzy przyłyęgi zmárłby/ powinien ieft przyłyęgę wypełnić GroicPorz í, oo.

rękojemstwo na co (1): iegliby Rzeczpołpolita ná ten čás żadney obrony niepotrzebowála/ áboby fkárby wielkie miała/ mogliby obywátele íwoi/ ktoby chciał z tego fkárbu tyle pienezdy pożyczác/ ileby zaftawy ábo rękoiemstwą ná to mógł mieć. ModrzBaz 124v.

rękojemstwo o co (2): Iako brath moy nyegdy slyachethny pyotr nyewwyodl vas wrakoyemstwo do slyachethnych labrama y Iana y pyotra zvelczey o vyano slyachethney anni *ZapWar 1541 nr 2603. Cf Ze zdaniem przydawkowym.*

rękojemstwo za kogo, za co (6): (*nagł*) Rękojemstwo za dłużniká zmarłego. (-) Ieśli kto za dłużniká obwinionego [...] ręczył [...] od rękojemstwa bywa wolen/ ieśli okaże iż dłużnik vmárł. *GroicPorz r4v, oo; Satisacceptio, Przyjęcie rękojemstwa/ Zapifu/ álbo przirzeczenia za co takowego. Mącz 36c. Cf »rękojemstwo stawi(a)ć«.*

rękojemstwo w czym (6): Rękojemstwo w sprawách wtciwych mieyskich/ cięższe iełth niżli w hániebnych/ gdzie komu idzie o gárdło *GroicPorz r4; Poštěpek około łpolnego wprawiedliwienia y rękojemstwo w łpolnym wprawiedliwieniu. GroicPorz oov, r4, r4v, t4v, oo.*

rękojemstwo czyje [*w tym: G sb (7), ai (3), pron poss (1)*] (11): *RejPos 193; GórnRozm I marg; gdy nieosiádlému skażą satisfacere rei iudicatae w ładzie Grodzkim/ ma to vczynić takim łpofobem/ że álbo pieniádzmi gotowými ma łie wyłwobodzić [...] ábo rękojemstwo łtáwić ludzi ósiádlých SarnStat 514; dla tego tym Státutem wltáwiamy: áby za wyłtepek y obowiazek/ álbo rękojemstwo Rycérzkiego człowieká/ álbo którego przełożoného kmieć czykolwiek/ álbo poddány nie był čiázan SarnStat 656; ZGadzáiác łie w tym z inými Woiewódtwy Korony náłzey Polłkiéy/ poštánowiło [...] wlyłtko Woiewódtwo Mázoweckie/ iż rękojemstwo Kmieci w tym Wóiewódtwie nie ma byđz. SarnStat 1178, 1152 [2 r.], 1160, 1178 [2 r.].*

Ze zdaniem przydawkowym [*w tym z zapowiednikiem: o to (1); aby (1), że (1)*] (2): ODporna łtroná wyłlyzawlyzy žalobę/ moze žádać od Powodu/ ktory nie iełt ósiádlý/ rękojemstwa o to áby mu łye tez wprawiedliwił *GroicPorz t4v; ModrzBaz 84v.*

W połączeniach szeregowych (5): Ołtátni łtopieñ iełt więzienie Perłony gdy niemáłz Imienia áni ruchomego áni łtoiácego áni dlugow pewnych ku zapłáćie áni rękojemstwa. *GroicPorz dd, cc4; Mącz 36c; Bo ledwieby łię ktora miedzy ludzmi łpráwá náleść mogłá/ ktoraby łię niezámýkáłá/ kupnem/ przedažá/ odmiáná/ dárowizná/ naymem/ wiedzianiem łiebie ná co/ obiecánim częgo/ rękojemstwem/ pożyczká/ dánim do wiernych rąk/ załtáwá/ y inłzemi tym podobnemi. ModrzBaz 77; SarnStat 1217.*

Zwroty: »dać po sobie, za się rękojemstwo« = *de se vel pro se cautionem dare JanPrzyw (4:1)*: Ieśli iełt iáki człowiek słábey wiáry/ ma być od vrzędu poyman: y w więzieniu tak dlugo ma być/ áz ábo da rękojemstwo po łobie że dołtoi práwá [*dum vel iudicatum solvi*]/ á Rzeczypołpolitey y obrázoney łtronie dołyc vczyni: ábo [...] *ModrzBaz 84v; także tych którzyby niechćieli łłufzného rękojemstwa po łobie łtáwić y dáć/ wedle wyłtepku y złęgo vczynku tylko wymuiemy. SarnStat 894, 498, 702, 1098.*

»rękojemstwo przyjac (a. przyjmowác); przyjęcie rękojemstwa« = *satisaccipere, satisacceptio Mącz; promittere vadimonium Cn [szyk zmienny] (2;1)*: Satisaccipio/ Przimuyę rękojemstwo/ álbo przirzeczenie za co takowego *Mącz 36c, 36c [2 r.].*

»rękojemstwo stawi(a)ć (a. postawić); stawienie rękojemstwa« [*w tym: po sobie (2), przed kim (1), za co (3)*] = *satisdatio Mącz; facere cautionem JanPrzyw [szyk zmienny] (13;1)*: KThorzy máią ołyádlóć/ nie powinni w łprawách łwych žádnego rękojemstwa łtronie łtáwiác. *GroicPorz r4v; Mącz 93a, 476a;*

złodziey, pozognik, mężobóycá, y który pułtołszy wsi, zbóycá wżędy zátzyman bywa, y który niechce łufznęgo rękojemftwá zá fwóy wyftępek ftáwić. *SarnStat* 498; ilekroć przyda fie komu do Króla Ie⁸⁰ M. áppellowác: tedy przed námi Bifkupem z potomki náłzými poftáwi rękojemftwo *SarnStat* 1127, 498, 514, 516 [2 r.], 525, 663 (11).

»[kogo] wwieść, [wprawić] w rękojemstwo« (1): *ZapWar 1541 nr 2603*; [Gdzie ja W(aszym) K(siążęcym) M(ilościami) tę sprawę daję, iz [Żyd Joachim] ma dobrą osiadłość sam w Kaliszu, i przyrzekam [...] za tego Żyda, iz praw dostoi, [...] i wprawiłem go w rękojemstwo dostateczne. *ListyPol I 1542/259*].

»[kogo, co] na rękojemstwo (wy)da(wa)ć, dan(y)« = *przekaz(yw)ać (przekazany) za poręczeniem; fideiussoribus caveri Modrz; dare ad fideiussionem JanStat [szyk zmienny] (15:6)*: ftey czeliadzy ktora bila tham zawyedziona pyłfaliszcie do nas dayącz nam snacz czofczie dwye dzyewcze tham snalefły y thełczye daly na rękojemftwo *LibLeg 10/56; GroicPorz c4v, m4v, r4, xv, nnv*; Tám gdyby kogo kto záftał w gáiu/ ma mu wzyać konie/ A wżákże ná rękojemftwo ma ie wydać. *UstPraw E4v, A [2 r.], E4, F [2 r.]; ModrzBaz 84v*; Ale iefli go podzieckuie we dwu wolech álbo w koniach: ieden łobie zátzyma/ á drugiego wołu álbo koniá ná rękojemftwo wyda *SarnStat 471*; iefliby kto wżedfzy w lás/ tákowé drzewá álbo im podobné podrąbał/ tedy może bydz przez páná álbo dziedzicá poyman/ y ná rękojemftwo tym/ którzy ón prość będą/ dan. *SarnStat 669, 513 [3 r.], 668, 675, 913*.

Wyrażenia: »list rękojemstwa« (1): Powiedzyał mu: Nápiłz ná łifcie rękojemftwá fwego iedno pięcdzyefiát. A drugimú thákże kazał nápiłác zá sto korcy pżenice iedno osmdzyefiát. *RejPos 193*.

»rękojemstwo spolnej ręki« (2): (*nagł*) Rękojemftwo łpolney ręki. (–) GDy ich wiele zá iednego ręczá łpolná ręká/ á iednego z nich pozowá/ thedy pozwány muśi wżytek dług płáćić. *GroicPorz r4, oo*.

Szeregi: »rękojemstwo albo dług« = *debitum aut obligatio vel fideiussio JanStat [szyk 1:1] (2)*: PRzyczyny prze ktore Oyćiec Syná z imienia wydźiedziczyć może/ thy łá. [...] Iefliby [syn] Oycá w niewoli będącego rękojemftwem álbo długiem ná fwá Perfonę przyiętym/ ile by mógł niewyzwalał *GroicPorz l4v; SarnStat 656*.

»rękojemstwo abo istność« (1): Tu wżdy iuz ná tym łwiece [za przestępkí możesz] iáko táko/ ábo zarázem odćirpieć/ [...] ábo fie iákim wżdy rękojemftwem ábo iftnościami wypráwić. *RejPos 248*.

»rękojemstwo i (albo) obowiazek« = *fideiussoria cautio seu obligatio JanStat [szyk 1:1] (2)*: A wżákże łkázuiemy: iz [...] oni którzy gráią o pieniądze/ o konie álbo inné rzeczy wygráné [...] by téz niewiém iákié było rękojemftwo y obowiazek/ żadného práwá do tákich rzeczy tym obyczáiem pozyłkác żaden niemoże *SarnStat 707, 656*.

»rękojmie albo rękojemstwo« (1): ftároftowie práwo winni ćierpieć/ y owłzem od práwá odftępowác niemáią/ áliż winę odłóżywży álbo o niełufzne rękojmie álbo rękojemftwo poftánowiwży *UstPraw F2v*.

»rękojemstwo albo zapis« (1): *Quid si veretur ne res protrahatur satisaccipiat, Yefli fie obawa áby fie rzecz nieodwłokłá/ niechay rękojemftwo/ álbo zapis przimie. Mącz 36c*.

»zastawa abo rękojemstwo« = *pignor vel fideiussio (1)*: *ModrzBaz 124v cf rękojemstwo na co*.

»rękojemstwo albo zastąpienie« (1): GWar iefth nieiákie wedle Práwá rękojemsthwo álbo záftápienie/ ná žádánie pozwáney ftrony/ od Powodu vczynione/ dla vwiárowánie iákiey fzkody y trudnoáci. *GroicPorz* v2.

Wyrażenia przyimkowe: »pod rękojemstwem« = *per fideiussoriam cautionem JanStat* (2): vftáwiamy nápotym: iż iefliby mężowie ich [*dziewek, które dziedziczq*] tym fpořobem pieniądze od rodziców/ álbo od przyacióř/ álbo od opiekunów wzięli zá tą vmowá y obowiáfkem/ áby máiętnoáci ná nie naležáćey nie bráli/ bądź pod rękojemstwem/ bądź którymkolwiek fpořobem obowiázáli fie: tedy fkázuiemy/ áby to nic nie ważyřo/ y próžno było *SarnStat* 590.

~ Szereg: »pod umowá i rękojeństwem« (1): Tedy [*landgraf*] tym obyczáiem był wypuřczon/ áby thy Kondycye álbo Arthykuřy przyiář/ kthoremu [*lege: ktore mu*] były iefzcze w Háli ná przodku powiedziano/ wřákže niektore v Cefářzá odprořzono/ [...] Puřczon teź Lántgraw pod vmowá y rękoieństwem *BielKron* 237. ~

»za rękojemstwem« (3): FAnth iefli pożytku nie niefy/ s ktoregoby wierzyćielowi mogřo fye dořyc sřać w dřugu: iuź w they mierze wierzyćielowi ma być dan/ ktory fant wierzyćiel zá rękojemstwem ma ná iáwnym mieyřcu trzy kroć przes dwie Niedźieli ku przedániu okázowáć *GroicPorz* dd2, c2, c4v.

Synonimy: obręczenie, pořlubienie, řlubowanie, zaręczenie.